

HE PUTIPUTI KOE

He tokoiti nei ngā tāngata e whakahua tika ana i ngā kupu o te waiata i titoa e Tā Apirana Ngata i ngā tau kua pahure. Kei te tino kotiti kē te whakahua a ngā kuare he kore e mōhio ki te tikanga o ngā kupu. E whai ake nei ngā kupu tika:

He putiputi koe, i katohia,
Hei piri ki te uma, e te tau!
He tau aroha koe, koronga roa.
Koronga i ngā rā,
Māku anō ra koe e atawhai
Kei kino i te ao;
Kia piri tonu mai, hei putiputi pai,
I katohia!

Kia tūpato! Ko te kupu e whakararu ana i ngā tāngata kore mōhio, ko 'koronga'. Ko te whakahua a te tini, 'karanga'. Kei te hē te kupu 'karanga'.

Ko te whiti tuarua e whai ake nei, kāore e waiatatia ana e te tokomaha:

He aha rā, e tohe tonu nei
Te aroha ki te hoki mai?
He tau i karea e roto te pō,
Te ao, ngā rā katoa.
He pai kia pono tō whakaaro nui
Kei kino i te ao;
Kia piri tonu mai, hei putiputi pai
I katohia!

NGĀ MARAMA O TE TAU

Ko ngā ingoa o ngā marama o te tau i mua atu i te taenga mai o te Pākehā ki Aotearoa, e rerekē ana ki tēnā iwi, ki tēnā iwi. Nā ngā maramataka a Te Taura Whiri i te Reo Māori i ngā tau e rua kua pahure ake nei, ka rangona ngā ingoa a tēnā iwi, a tēnā iwi. I roto i ngā tuhinga a Te Pēhi e whakaatu ana, ko te ingoa kē a te Māori mō te marama i mua atu i te taenga mai o te Pākehā, ko 'kaupeka'. Ko te tikanga o tēnei kupu, he manga, ā ko ngā marama o te tau ko ngā kaupeka arā ngā manga o te tau.

PIPIRI (Hune) E ai ki ngā kōrero, ko Pipiri te kaupeka tuatahi o te tau, ā ko te wā tērā o te tino makariri (kōpeke) e piri ai ngā mea katoa i te whenua me ngā tāngata i te makariri.

HŌNGONGOI (Hūrae) Kua tino mātao te tangata ka tahuri ki te tahu kāpura hei pāinaina.

HERE-TURI-KŌKĀ (Ākuhata) Ka kitea te pānga o te kāpura ki ngā turi o te tangata.

MAHURU (Hepetema) Kua mahana te whenua, ngā otaota me ngā rākau.

WHIRINGA-Ā-NUKU (Oketopa) Kua tino mahana te whenua.

WHIRINGA-Ā-RANGI (Noema) Kua raumati, kua kaha te rā.

HAKIHEA (Tihema) Kua noho ngā manu ki roto i ngā kōhanga.

KOHI-TĀTEA (Hānuere) Kua makuru te kai; ka kainga ngā kai hou o te tau.

HUI-TANGURU (Pēpuere) Kua tau te waewae o Ruhi (he whetū tēnei e kitea ana i te raumati) ki te whenua.

POUTŪ-TE-RANGI (Maehe) Ka hauhakea ngā kai.

PAENGA-WHĀWHĀ (Āperira) Ka puta ngā tupu o ngā kai i ngā paenga o ngā māra.

HARATUA (Mei) Kua uru ngā kai ki ngā rua.

TE RANGAHAU I NGĀ MAHI WHAKATAIRANGA A TE TAURA WHIRI I TE REO MĀORI

Tēnei te mihi atu nei ki a koutou ngā kaipānui i tēnei pukapuka a te Taura Whiri. I tērā putanga o He Muka i raua atu e Te Taura Whiri ētahi pātai rangahau hei whakautu mai mā koutou ka whakahoki mai. Ko te kaupapa o tēnei mahi he rangahau, he uiui i te iwi whānui kia kitea mena he hua rānei, kore noa iho rānei kei roto i ngā mahi e kawea nei e te Taura Whiri.

Ko tētahi tino āhua o ā mātou mahi kua kitea whānuitia, ko te Maramataka. E waru tekau mā ono ōrau o ngā kaiwhakautu kua kite i te Maramataka a te Taura Whiri mō te tau 1991. I tua atu i tērā ko ngā pānui whakaahua ngā mea kua kitea whānuitia. Ki te huia katoatia ngā urupare e tohu ana i te kaha o ngā hua o te maramataka me ngā pānui whakaahua, he 7.29 te tau wawaenga.

Mā reira e taea ai te kī, he hua tonu kei roto i ērā mahi a te Taura Whiri. Engari ahakoa ngā painga o ngā mahi kua kitea e te hunga i tuku mai i ā rātou whakahoki, he tokomaha tonu ngā kaiwhakahoki kāore anō kia kite i ēnei pānui; ko te paiheneti wawaenga o ngā kaiwhakahoki kua kite i ngā pānui, he 45% noa iho.

Nā reira, ko te otinga o te mahi rangahau nei, āe, e whai hua ana te nuinga o ā mātou mahi whakatairanga i te reo Māori, otirā me whakawhānui e mātou te pānui atu o ā mātou

E wai e taea
te kupenga whiwhiwhi?